

ODUZETO/VRAĆENO/ DAROVANO – VAŽNOST MUZEJSKE DOKUMENTACIJE

DAJANA BATINIĆ

Muzej grada Zagreba

dbatinic@mgz.hr

ZAKONODAVNI OKVIR NABAVE MUZEJSKIH PREDMETA

U početcima i utemeljiteljskim godinama i desetljećima muzeja sabiranje je bilo najvažnija muzejska aktivnost, a prema vrijednosti muzejskih predmeta procjenjivala se i vrijednost muzeja.¹ Pojavom nove muzeologije, propitivanjem društvene uloge muzeja, sabiranje predmeta gubi prednost, a najvažnija muzejska funkcija postaje komunikacija.²

Izdvojen iz osnovnog konteksta, iz svoje stvarnosti, muzejski predmet u muzejskoj zbirci postaje dokumentom te stvarnosti i prenosi bogate slojeve značenja koje u sebi i sa sobom nosi.³ Osim njegovih značenja, zbog kojih je odabran da bude izdvojen i sačuvan, važni su podatci o načinu ulaska predmeta u muzejsku zbirku, o osobi koja predmet daruje, ostavlja oporučno ili prodaje, kao i o datumu, odnosno vremenu akvizicije. Osoba koja predmet donosi u muzej najčešće je izvor informacija o povijesti tog predmeta, njegovoj upotrebi, tj. njegovim identitetima: idejnom, odnosno konceptnom identitetu i zbiljskom identitetu koji čini materijalnost predmeta u trenutku njegova nastanka.⁴

Načini ulaska predmeta u muzej određeni su *Zakonom o muzejima*: „Muzej može muzejsku građu i muzejsku dokumentaciju pribavljati kupnjom, darovanjem, nasljeđivanjem, zamjenom, terenskim radom i istraživanjem te na drugi zakonom dopušteni način.“⁵

Načine sabiranja, posebice njihovu zakonitost, naglašava i *Pravilnik o stručnim i tehničkim standardima za osnivanje i određivanje vrste muzeja, za njihov rad te za smještaj i čuvanje muzejske građe i muzejske dokumentacije*: „Prikupljanje i pribavljanje muzejske građe mora se obavljati sustavno, prema objektivnim, racionalnim, stručnim i znanstvenim i etičkim kriterijima, te treba služiti sadašnjem i budućem interesu istraživanja, zaštite i prezentiranja građe. [...] U muzejske zbirke ne mogu ulaziti predmeti koji su prikupljeni i pribavljeni na nezakonit način ili postoji sumnja u zakonitost njihovog podrijetla.“⁶

Upravljanje i sadržaj osnovnih podataka o predmetima opisuje *Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja dokumentacije o muzejskoj građi i muzejskoj djelatnosti te načinu ostvarivanja uvida u muzejsku građu i dokumentaciju*: „U inventarnu knjigu muzejskih predmeta upisuju se podatci o muzejskom predmetu koji je u vlasništvu muzeja, o muzejskom predmetu koji je osnivač povjerio muzeju na trajno upravljanje [...].“⁷

Kategorije podataka koje u potonjem *Pravilniku* opisuju ulazak predmeta u muzej jesu: *način nabave, izvor nabave (osoba / korporativno tijelo), mjesto nabave, vrijeme nabave, cijena i urudžbeni broj akta nabave*.⁸

Prethodni pravilnici i upute donosili su i moguće načine nabave, kao što to navodi *Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja mu-*

zejske dokumentacije o muzejskoj građi iz 2002. godine: „[...] otkup, dar, ostavština, zamjena, terenski nalaz, ustupanje, dodjela na upravljanje [...]“⁹ Nadalje, načini nabave bili su razmatrani i u okviru projekta *Osnove dokumentacije i klasifikacije muzejskih i galerijskih predmeta u SR Hrvatskoj* koji je 1980. godine pokrenuo Muzejski dokumentacijski centar i čiji su rezultati objavljeni u časopisu *Muzeologija*. U detaljnem vodiču za upis podataka o nabavi muzejskih predmeta kao moguće metode nabave navode se: „[...] ostavština/legat, poklon, kupovina, zamjena, terensko istraživanje, posudba, otkup, ustupanje, muzej (muzejsko osoblje) [...]“¹⁰

Uloga i značenje podataka o nabavi predmeta nikada nisu bili upitni jer upravo se iz ovih podataka utvrđuje vlasništvo nad predmetima. Od samih početaka dokumentiranja u Muzeju grada Zagreba postoji podatak o nabavi. U prvoj inventarnoj knjizi Muzeja grada Zagreba iz 1907. godine utemeljitelj Muzeja Emilij Laszowski rukom je iscrtao rubrike u koje je upisivao podatke o prvim muzejskim predmetima. Uz broj i oznaku, rubrike u kojima je opisivao predmete jesu: *naziv i opis predmeta, način tečenja, vrijednost i opaska*.¹¹ *Način tečenja*, odnosno način nabave, podatak je koji je od početaka dokumentiranja muzejskih predmeta prisutan i u drugim muzejima.¹²

Sumiramo li zakone i pravilnike povezane s oblikom nabave predmeta, uočavamo da se u prethodnim pravilnicima među potencijalnim načinima nabave muzejskih predmeta pojavljuje i pomalo nedefiniran ili nedorečen način nabave – *ustupanje*. *Zakon o muzejima* koji je na snazi definirane pojedinačne načine nabave muzejskih predmeta proširuje pak izrazom „na drugi zakonom dopušteni način“. Tako

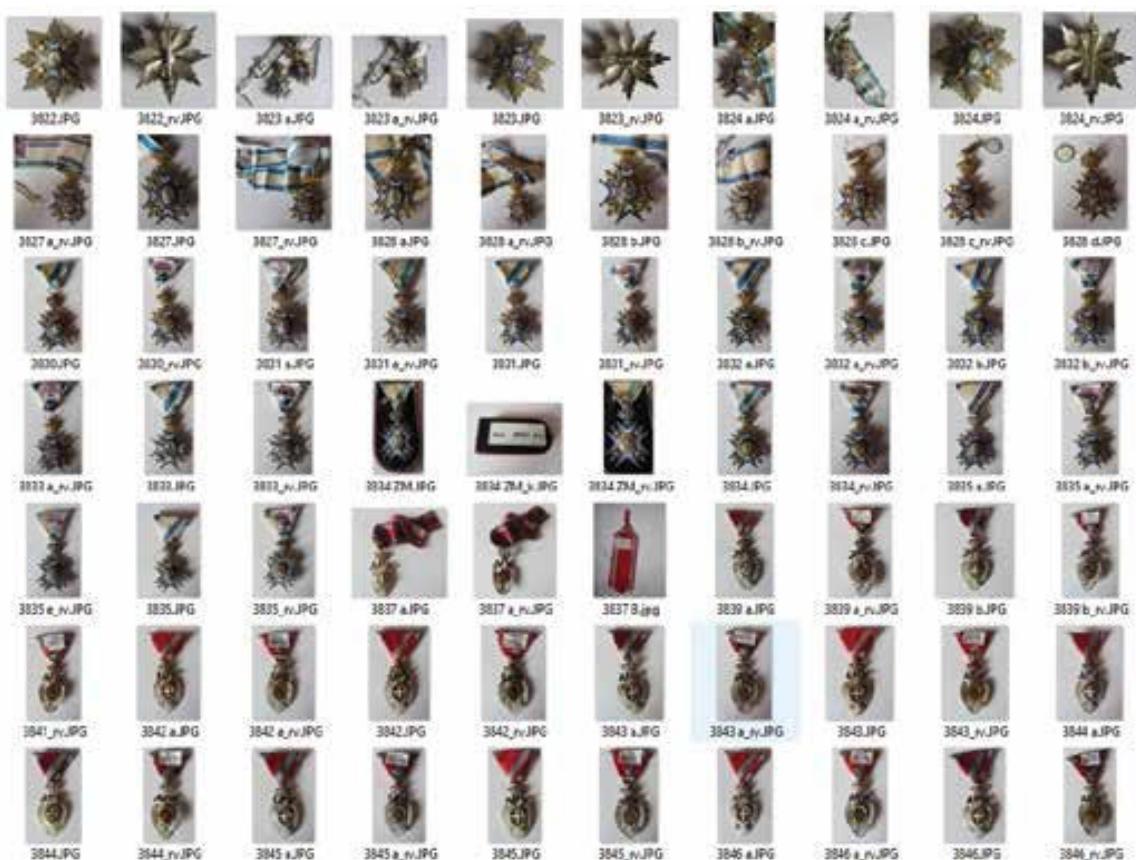
nailazimo na slučajeve ulaska predmeta u muzej koji su svakako zakoniti i legitimni, ali ne nužno i etički ispravni.

Dok zakoni i pravilnici daju okvir u kojem muzej mora djelovati, etika muzejske struke svoje određenje i smjernice ima u *Etičkom kodeksu za muzeje*. U dijelu u kojemu *Etički kodeks* govori o nabavi predmeta za zbirke naglašena je politika upravljanja zbirkama, a pri vrhu je odjeljak o vlasništvu predmeta: „Muzej ne bi trebao nabaviti kupnjom, darovanjem, posudbom, nasljeđivanjem ili razmjenom niti jedan predmet ili primjerak ukoliko nije uvjeren u pravo vlasništva.“¹³ Naglašeni su i potreba poduzimanja mjera opreza pri nabavi predmeta, ispitivanjem povijesti predmeta, zatim posebna pažnja koju treba posvetiti kulturno osjetljivom materijalu, zaštićenim biološkim i geološkim primjercima, te poseban odnos prema živim zbirkama.

ZBIRKA ODLIKOVANJA JEROLIMA MALINARA

Tijekom i nakon Drugoga svjetskog rata u Muzej grada Zagreba pristizali su predmeti nabavljeni po tadašnjem zakonu na dopušten način. Jedna od takvih zbirki predmeta je Zbirka odlikovanja Jerolima Malinara (sl. 1). Jerolim Malinar (sl. 2), istaknuti katolički djelatnik, poduzetnik i kolezionar, nedugo nakon okončanja Drugoga svjetskog rata osuđen je na smrtnu kaznu strijeljanjem i konfiskaciju imovine, a presuda je izvršena 15. srpnja 1945. godine. Zbirka je Muzeju grada Zagreba predana 1947. godine te se sastoji od 690 odlikovanja.¹⁴

Dokumentacija o predaji Zbirke nije sačuvana, a o ulasku tih predmeta u Muzej može se saznati samo iz podataka zapisa-

Slika 1. Fotografije odličja iz Zbirke odlikovanja Jerolima Malinara, snimka zaslona. Izvor: Muzej grada Zagreba.

Figure 1. Photographs of decorations from the Jerolim Malinar Decorations Collection, screenshot. Source: Zagreb City Museum.

nih u inventarnoj knjizi i na predmetnim kartonima. Za način nabave, datum i broj spisa upisano je „konfiscirano 1945.“, a pod odrednicama ime i adresa *prodavaoca ili darodavatelja* (ironično!) upisana je udovica Vera Malinar, Zagreb, Istarska 39.¹⁵

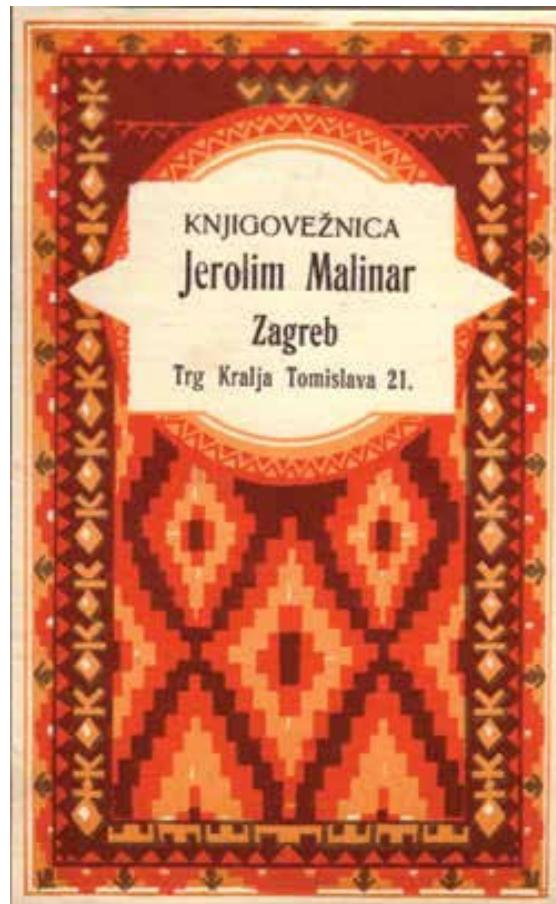
Iz podataka u urudžbenoj knjizi od 1942. do 1951. godine saznaje se da je Muzej grada Zagreba za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske surađivao s Jerolimom Malinarom koji je bio vlasnik poznate knjigoveške radnje na Trgu kralja Tomislava 21 (sl. 3). Surađnja se odvijala tijekom 1943. i 1944. godine, a odnosila se na uvezivanje knjiga i rezanje kartona za fotografije (sl.

4).¹⁶ U navedenoj urudžbenoj knjizi, pod brojem 402, 26. rujna 1947. godine dokumentiran je i ulazak te Zbirke u Muzej: „Zbirka Odlikovanja i raz. predmeta iz Konfisc. mase Jerolima Malinara – popis i potvrda o preuzimanju za MGZ.“¹⁷ Popis i potvrda nisu pronađeni. Zbirka je u Muzeju bila pohranjena godinama da bi nasljednici iz obitelji Malinar 1996. godine uputili Državnom pravobraniteljstvu RH zahtjev za povrat oduzete imovine, među kojom je i spomenuta Zbirka odlikovanja. Prva rasprava u tom slučaju bila je zakazana tek 2000. godine, a rješenje je doneseno 28. svibnja 2019. godine.¹⁸ Tim rješenjem Zbirka odlikovanja Jerolima

Slika 2. Jerolim Malinar uz ormar koji je izrađen za Zbirku odlikovanja, 1944. Izvor: obiteljska arhiva Hrvoja Malinara.

Figure 2. Jerolim Malinar next to a cabinet made for the Decorations Collection, 1944. Source: family archive of Hrvoje Malinar.

Slika 3. Reklama knjigovežnice Jerolima Malinara. Izvor: obiteljska arhiva Hrvoja Malinara.

Figure 3. Advertisement for Jerolim Malinar's bookbinding shop. Source: family archive of Hrvoje Malinar.

Malinara vraćena je u vlasništvo zakonitim nasljednicima, ali ne i u posjed jer Zbirka, kako piše u presudi, ima kulturnu i umjetničku vrijednost te se smatra kulturnom baštinom Republike Hrvatske, zbog čega ostaje u posjedu Muzeja grada Zagreba. Nasljednici Jerolima Malinara nakon sudske odluke odlučili su Zbirku darovati Muzeju grada Zagreba te su potpisali izjavu o donaciji, a uz izjavu pri-ložili su *Prilog s podatcima o poništenju presude Jerolimu Malinaru*. Podcrtana rečenica *Priloga*, „Jerolim Malinar se ima

smatrati neosuđivanom osobom“, upućuje na ono što je nasljednicima bilo najvažnije u cijelom postupku, a slično se odražava i u posljednjoj rečenici *Priloga*: „Ovime želim naglasiti da je konfiskacija ordena Jerolima Malinara nastala u uvjetima u kojima je moj otac nepravedno osuđen kako je navedeno u poništavajućoj presudi od 28. listopada 2019. godine, te da mi, nasljednici Jerolima Malinara imamo moralno pravo njegovu zbirku koja nam je bila oteta pa vraćena u vlasništvo, donirati Muzeju grada Zagreba.“¹⁹

82.	2. T.	nomira Jerolima Malinera, Zagreb od 29.7.43 na 720 kn za uvrivanje 3 knjige inventara.	J. Maliner	Grad. zbir. kn i br. 19.
4	12. T.	Račun Jerolima Malinera na 186 kn [od 31. XII. 43] za uvezje kartone za literaturu.		Grad. ugov. redj. za obnovu Mjg 2. br. 3/44.
402	—	Zbirka Odlikovanja i raz. produžita iz konfisa. uase Jerolima Malinara - popis i potvrda o preuzimanju za 1947.		Malinar Kara Zagreb, Darska ul. 39.

Slika 4. Detalji urudžbene knjige iz 1943., 1944. i 1947. godine. Izvor: Odjel dokumentacije Muzeja grada Zagreba.

Figure 4. Details from the registry book from 1943, 1944 and 1947. Source: Documentation Department of the Zagreb City Museum.

Zbirka odlikovanja Jerolima Malinara potom je u inventarnoj knjizi upisana kao dar, s datumom i imenom darovatelja te urudžbenim brojem dokumenta o darovanju. Dokument o darovanju i njegova digitalna preslika evidentirani su, opisani i pohranjeni u sekundarnoj dokumentaciji Muzeja grada Zagreba.

Na ovome mjestu treba istaknuti da se ni u jednom dokumentu, iako je nakon dugogodišnjega sudskeg procesa vlasništvo riješeno, ne navodi broj predmeta te Zbirke, niti se u postupcima povrata imovine tražio popis ili dokument s podatcima o predmetima. Zbirka se u cijelom postupku naziva jednostavno *Zbirkom ordena*. U nastavku ovog rada stoga slijedi detaljna analiza podataka o nabavi iz dostupne muzejske dokumentacije.

DOKUMENT(ACIJA) O NABAVI MUZEJSKIH PREDMETA

Pojedinačni predmeti iz Zbirke *Malinar* inventarizirani su i katalogizirani, što znači da su podatci o predmetima Zbirke

upisani u inventarnu knjigu kulturno-povijesne građe i na predmetne kartone. Ti su podatci dragocjeni jer su zahvaljujući njima predmeti identificirani, pronađeni, a informacije o ulasku predmeta naknadno dopunjene. Međutim, u osnovnim podatcima o predmetima i dalje nedostaju datum ulaska, godina i urudžbeni broj predmeta. Bez detaljnog uvida i analize inventarnih knjiga nemoguće je jednostavno saznati kada su predmeti te Zbirke preuzeti za Muzej. Nadalje, kao što je već spomenuto, nije sačuvan nijedan dokument o preuzimanju Zbirke kao ni popis preuzetih predmeta.

Za projekt utvrđivanja provenijencije muzejskih predmeta dokumentacija ima ključnu ulogu. Iako se u nekim publikacijama navodi termin „Arhiv MGZ“, činjenica je da uređena zbirka, odnosno određeno mjesto, popis ili bilo kakav uređeni sustav u kojem bi se mogli pronaći dokumenti iz različitih razdoblja poslovanja Muzeja grada Zagreba – ne postoji. Muzejska dokumentacija, nastala radom muzejskih stručnjaka, kustosa koji su tije-

kom desetljeća upisivali podatke o predmetima u inventarne knjige i na predmetne kartone, a danas podatke upisuju u relacijske baze podataka, sačuvana je, dostupna i lako pretraživa. S obzirom na to da je ona najčešće jedini izvor podataka, potrebno je kritički usporedno analizirati analognu dokumentaciju i relacijske baze podataka te donijeti prijedlog za ispravke i dopune podataka o muzejskim predmetima kako bi muzejska dokumentacija postala što pouzdaniji izvor podataka.

PODATCI O NABAVI MUZEJSKIH PREDMETA I (DIS)KONTINUITET DOKUMENTACIJE MUZEJA GRADA ZAGREBA

Utemeljitelj Gradskog muzeja i jedini zaposlenik, ravnatelj i kustos od 1907. do 1925. godine, Emilij Laszowski, veliki meštar Družbe *Braća Hrvatskoga Zmaja* (sl. 5), sabirao je predmete zagrebačke baštine za Muzej nastojeći očuvati lokalno kulturno nasljeđe. S obzirom na to da je kao djelatnik Kraljevskoga državnog arhiva imao pristup gradskim ustanovama, Laszowski je nakon odobrenja tadašnjega gradonačelnika Milana Amruša pregledao sve prostorije Gradske vijećnice i Gradskog poglavarstva te sabrao predmete za koje je smatrao da trebaju biti sačuvani i predstavljeni u Gradskome muzeju.²⁰ Upravo za taj oblik nabave muzejskih predmeta Laszowski je već 1907. godine upisao da su predmeti *predani, preuzeti* ili je u rubriku o načinu nabave upisao samo *Grad Zagreb*.²¹ Laszowski je vrlo pedantno i redovito bilježio podatke o predmetima.²² Iako je riječ o nevelikom broju predmeta i manjem opsegu podataka, valja istaknuti da je Laszowski istodobno radio u Arhivu,

Slika 5. Emilij Laszowski, detalj fotografije, Atelijer Mosinger, Zagreb, 1906. Izvor: Muzej grada Zagreba, MGZ 43349.

Figure 5. Emilij Laszowski, photograph detail, Atelijer Mosinger, Zagreb, 1906. Source: Zagreb City Museum, MGZ 43349.

osnovao i vodio Gradski muzej, gradski arhiv i knjižnicu, prikupljaо predmete te se zauzimao za očuvanje i dostupnost baštine. Unatoč svim poslovima koje je istodobno obavljao, na predmetnim kartonima iz utemeljiteljske faze, koji su gotovo u cijelosti sačuvani, ne postoji prazna rubrika o ulasku predmeta.²³ Laszowski je upisivao način na koji je predmet došao u Muzej, imena osoba ili tijela koja su predmet predala i datum ili godinu ulaska. U pojedinim slučajevima nedostaje datum ili godina, ali s obzirom na to da je dokumentacija pravodobno vođena, godinu je moguće gotovo sigurno utvrditi.

Druga faza života Muzeja grada Zagreba započela je preseljenjem u Umjetnički paviljon u Zagrebu. Naime, Odbor Zagrebačkih Hrvatica pokrenuo je *Kulturno-historijsku izložbu grada Zagreba* 1925. godine. U pripremama za izložbu velik broj predmeta iz kule nad Kamenitim vratima prebačen je u Umjetnički paviljon. Održana izložba bila je poticaj da

se predmeti prikupljeni za izložbu zadrže kao dar ili otkup u Gradskome muzeju. Kao oblik nabave tih predmeta također je upisano *preuzimanje*.²⁴ Od 1925. godine Muzejom više ne upravlja Družba *Braća Hrvatskoga Zmaja* i Emilij Laszowski kao upravitelj, već Grad preuzima ulogu upravitelja čime Muzej dobiva institucijske okvire, svoj prvi statut i novi naziv – Muzej grada Zagreba. Međutim, privremeni smještaj Muzeja u prizemlju Umjetničkog paviljona i stalni nedostatak stručnog osoblja doveli su do zaostajanja u vođenju muzejske dokumentacije. Novi ravnatelj prof. Gjuro Szabo (sl. 6) s velikim je žarom nastavio borbu za novi prostor jer je Muzej 1926. godine otvoren za javnost i smješten u potpuno neodgovarajuće prostorije u kojima je, kako je navedeno u časopisu *Narodna starina*, „nekoć bila kafana, a i ta se nije mogla uzdržati“²⁵. U tim je prostorijama Muzej grada Zagreba dočekao Drugi svjetski rat. Najvažniji zadatak muzejske djelatnosti bio je tada prikupiti baštinu koja propada i nestaje, a dokumentacija je morala pričekati bolje uvjete i brojniji stručni kadar.

Upisivanje u novu inventarnu knjigu Muzeja grada Zagreba započelo je tijekom 1943. godine. Tada je osnovana Fototeka Muzeja grada Zagreba te su fotografije iz fundusa Muzeja izdvajane iz inventara i s novoprdošlim fotografijama upisivane u novu inventarnu knjigu Fototeke. Iste godine je, nakon dužeg bolovanja, preminuo Gjuro Szabo, a u svibnju njegov nasljednik dr. Franjo Buntak (sl. 7) na upit Gradskog poglavarstva daje pojašnjenje za nepotpun sastav imovnika.²⁶ U dopisu navodi da je za sav stručni i tehnički posao zaduženo samo dvoje zaposlenika Muzeja, professorica Marija Hanževački i on, a da posao sastavljanja imovnika zahtijeva bar još

Slika 6. Gjuro Szabo ispred Umjetničkog paviljona, Zagreb, 1932. Izvor: Muzej grada Zagreba, MGZ 42342.

Figure 6. Gjuro Szabo in front of the Art Pavilion, Zagreb, 1932. Source: Zagreb City Museum, MGZ 42342.

jednoga stručnog činovnika ili odgodu. Tijekom 1943. godine započela je inventarizacija predmeta u inventarnu knjigu muzejske građe (sl. 8). Međutim, uz inventarizaciju novih predmeta koji su u Muzej pristigli kupnjom, darovanjem i preuzimanjem upisivani su i podatci o predmetima prikupljenima od 1926. do 1943. godine, a reinventarizirani su oni predmeti koji su u Muzej stigli u ute-meljiteljskoj fazi.²⁷ Dakle, kontinuiteta u dokumentiranju muzejskih predmeta više nije bilo, što znači da se vrijeme nabave predmeta više ne može rekonstruirati. Potvrda nepravodobnoj inventarizaciji predmeta jesu i godine upisa Zbirke *Malinar* u inventarnu knjigu što je utvrđeno

Slika 7. Franjo Buntak, Osijek, 1938. Izvor: Muzej grada Zagreba, MGZ F-10162.

Figure 7. Franjo Buntak, Osijek, 1938. Source: Zagreb City Museum, MGZ F-10162.

zahvaljujući redovnoj ovjeri inventarne knjige. Prvi predmeti iz Zbirke *Malinar* upisani su u inventar Muzeja tek tijekom 1971. godine.

DIGITALIZACIJA I DOKUMENTACIJA U INFORMATIČKOM OKRUŽJU

Najstarija dokumentacija muzejskih predmeta potjeće iz utemeljiteljske faze, od 1907. do 1925. godine, a sadržava *Iskaz predmeta Muzeja slobodnog i kraljevskog glavnog grada Zagreba*, odnosno prvu inventarnu knjigu, i BHZ kartoteku²⁸ koja se sastoji od 1172 predmetna kartona. Od 1943. do 2002. godine podatci su se upisivali u inventarne knjige muzejskih predmeta (inventarnu knjigu kulturno-po-

vjesne građe, Fototeke, arheološke građe i pojedinačnih zbirk) te u kartoteku koja se sastoji od 4600 predmetnih kartona. Godine 2002. započeo je prelazak na inventarizaciju u računalnom programu, a sastojao se od nekoliko koraka. Prvi korak bio je mikrofilmiranje šest svezaka inventarne knjige kulturno-povjesne građe nakon čega se pristupilo njihovoj digitalizaciji. Izvedene su digitalne preslike zapisa za svaki pojedini predmet, a svaka je preslika povezana sa zapisom o predmetu u bazi podataka. Tako je omogućen uvid u zapis bez vremenskog ograničenja, neposredno, jednostavno i brzo. Od 2007. godine, zahvaljujući digitalizaciji inventarne knjige i povezivanju u računalni sustav M++, zapisi postaju široko dostupni. Tijekom 2010. godine, prema uvriježenim standardima, u ustanovi su digitalizirani predmetni kartoni iz BHZ kataloga i predmetnog kataloga. Postavljeni su na zajedničku mrežu i dostupni stručnjacima u Muzeju (sl. 9). Idućih godina digitalizirana je i prva inventarna knjiga *Iskaz predmeta* iz 1907. godine, a u tijeku je digitalizacija i povezivanje preslika knjige ulaska, što će podatke o nabavi predmeta učiniti dostupnijima, a postupke ispravljanja i dopunjavanja podataka o nabavi predmeta jednostavnijima.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA PROVEDENOOGA U OKVIRU PILOT-PROJEKTA UTVRĐIVANJA PODRIJETLA MUZEJSKE GRAĐE ODUZETE TIJEKOM I NAKON DRUGOGA SVJETSKOG RATA U MUZEJU GRADA ZAGREBA

Tijekom prve godine Pilot-projekta utvrđivanja podrijetla muzejske građe oduzete

Redni redni	Postavak	Stavka	Karta i karta iz dnevnika izvještaja	Broj izvještaja	Stavka	Stanje iz dne vika [u %]	Stavka
1.	Borobitnjak - obala je preko pravca: 1. Bokovička, obnovljen na nepravilnoj lokaciji. Mjesta čekića, 1. Bokovička, obnovljen na nepravilnoj lokaciji.	10.0.000 Borobitnjak - obala je preko pravca: 1. Bokovička, obnovljen na nepravilnoj lokaciji.	10.0.000 Borobitnjak - obala je preko pravca: 1. Bokovička, obnovljen na nepravilnoj lokaciji.	1	500	100	Novi postavak na 1. Bokovič čekiću, obnovljen
2.	Borobitnjak - obala je preko pravca: 1. Bokovička, obnovljen na nepravilnoj lokaciji.			1	150	100	
3.	Borobitnjak - obala je preko pravca: 1. Bokovička, obnovljen na nepravilnoj lokaciji.			1	100	100	
4.	Poplavljeno - krovobitnjak nastao je u vodiču, na pregradnji, na vodnjaku, a ne na vodiču.	10.0.000 Poplavljeno - krovobitnjak nastao je u vodiču, na pregradnji, na vodnjaku, a ne na vodiču.	10.0.000 Poplavljeno - krovobitnjak nastao je u vodiču, na pregradnji, na vodnjaku, a ne na vodiču.	1	600	100	
5.	Ložnici - spremnica čekića je u Bokovička čekiću.	10.0.000 Ložnici - spremnica čekića je u Bokovička čekiću.	10.0.000 Ložnici - spremnica čekića je u Bokovička čekiću.	1	75	100	
6.	Stolci na katu, vodnjaku u oblozi, obnoviti vodnjak vodič.	10.0.000 Stolci na katu, vodnjaku u oblozi, obnoviti vodnjak vodič.	10.0.000 Stolci na katu, vodnjaku u oblozi, obnoviti vodnjak vodič.	1	200	100	
7.	Borobitnjak - obala je preko pravca: 1. Bokovička, obnovljen na nepravilnoj lokaciji. na nepravilnoj lokaciji. na nepravilnoj lokaciji. na nepravilnoj lokaciji.	10.0.000 Borobitnjak - obala je preko pravca: 1. Bokovička, obnovljen na nepravilnoj lokaciji. na nepravilnoj lokaciji. na nepravilnoj lokaciji. na nepravilnoj lokaciji.	10.0.000 Borobitnjak - obala je preko pravca: 1. Bokovička, obnovljen na nepravilnoj lokaciji. na nepravilnoj lokaciji. na nepravilnoj lokaciji. na nepravilnoj lokaciji.	1	250	100	Novi postavak na 1. Bokovič čekiću.
8.	Plaketa - obnoviti vodnjak čekića Bokovička, 1. Bokovička čekiću. na nepravilnoj lokaciji. na nepravilnoj lokaciji. na nepravilnoj lokaciji. na nepravilnoj lokaciji.			1	100	100	
9.	Plaketa - obnoviti vodnjak čekića Bokovička, 1. Bokovička čekiću. na nepravilnoj lokaciji. na nepravilnoj lokaciji. na nepravilnoj lokaciji. na nepravilnoj lokaciji.			1	100	100	

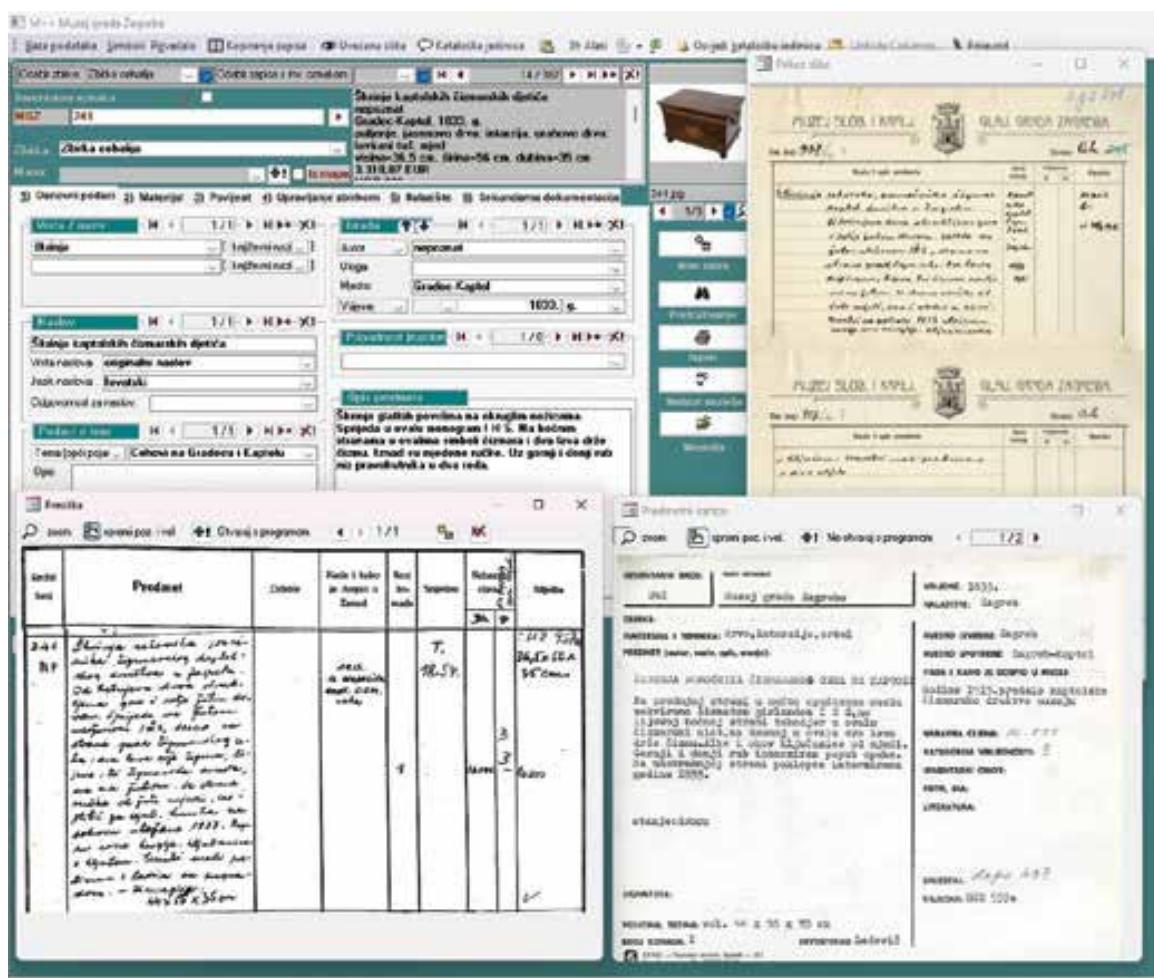
Slika 8. Prve stranice inventarne knjige iz 1943. godine. Izvor: Odjel dokumentacije Muzeja grada Zagreba.

Figure 8. First pages of the inventory book from 1943. Source: Documentation Department of the Zagreb City Museum.

tijekom i nakon Drugoga svjetskog rata u Muzeju grada Zagreba pronađen je i pregledan dio arhivske građe Muzeja koja obuhvaća dvije arhivske kutije *Spisi MGZ – god. 1941. i Spisi MGZ 1945 – 47*, fascikl *MGZ pošta 1942, 1943, 1944.* i knjigu urudžbenog zapisnika od 28. siječnja 1942. do 29. prosinca 1951. godine. Dokumenti i podatci kojima se koristilo u ovom tekstu, i koji su razmijenjeni s kolegama u *Pilot-projektu*, dio su te arhivske građe. Nadalje, analizirano je nazivlje nabave muzejskih predmeta Muzeja grada Zagreba. Naime, nakon prepisivanja i uređivanja podataka iz analognih inventarnih knjiga bilo je nužno urediti nazivlje kojim se

opisivao ulazak predmeta jer su pojmovi povezani s načinom nabave bili raznovrsni i mnogobrojni. Za moguće načine nabave muzejskih predmeta dogovorenici su sljedeći pojmovi: *dar / oporučni dar / ostavština / donacija gradu Zagrebu* (za zbirke donirane Gradu i dane Muzeju na upravljanje), *konfiskacija, kupnja, preuzimanje, terensko istraživanje, terensko snimanje, zamjena i zatečeno u muzeju* (za predmete za koje se ne zna na koji su način nabavljeni).

Konfiskacija je pojam u računalnoj bazi podataka koji opisuje nabavu sedamnaest muzejskih predmeta. S druge strane, Komisija za sakupljanje i očuvanje kulturnih

Slika 9. Računalna baza podataka s uključenim preslikama inventarne knjige i predmetnih kartona, snimka zaslona. Izvor: Muzej grada Zagreba.

Figure 9. Digital database with included reproductions of the inventory book and item cards, screenshot. Source: Zagreb City Museum.

spomenika i starina (KOMZA)²⁹ kao izvor nabave bila je upisana na više načina, što je tijekom *Pilot-projekta* ispravljeno i ujednačeno. KOMZA je izvor nabave za 49 muzejskih predmeta kojima su kao načini nabave upisani pojmovi *konfiskacija*, *preuzimanje* i *zatečeno u muzeju*. Posebnu cjelinu čini deset predmeta iz Zbirke slikarstva, grafike i primijenjene grafike kod kojih je uz izvor nabave KOMZA naveden pojam *zatečeno u muzeju*. Riječ je o predmetima za koje je muzejska savjetnica u miru Željka Kolveshi prema oznakama

pronađenima na poleđini slika ili rubu okvira ustanovila da su dospjeli u Muzej posredstvom KOMZA-e.

Konačno, dolazimo do pojma *preuzimanje* koji se javlja pri preuzimanju predmeta iz Gradske vijećnice u utemeljiteljskoj fazi, potom tijekom preuzimanja predmeta nakon *Kulturno-historijske izložbe* grada Zagreba 1925. godine ili preuzimanjem od kolega u Muzeju, što su etički neupitni primjeri nabave predmeta, ali pojmom se koristi i u slučaju preuzimanja konfiscirane imovine što predstavlja neetičku akvi-

ziciju. Upravo taj pojam, kao i *zatečeno u muzeju*, zahtijeva dugotrajnije istraživanje provenijencije, razgraničavanje pojmoveva i povezivanje predmeta s dokumentima o nabavi kako bi se nedvojbeno utvrdilo njihovo podrijetlo i način nabave.

UMJESTO ZAKLJUČKA – SMJERNICE ZA DALJNJI RAD

Za utvrđivanje podrijetla muzejske građe u Muzeju grada Zagreba oduzete tijekom i nakon Drugoga svjetskog rata najvažnija je muzejska dokumentacija, a unutar nje podatci o ulasku predmeta u Muzej. Muzejska dokumentacija digitalizirana je tijekom dužeg razdoblja. Preslike inventarne knjige i predmetnih kartona povezane su naknadno, a u tijeku je digitalizacija i povezivanje knjige ulaska. Slijedom toga, u računalnoj bazi potrebno je posuvremeniti podatke o nabavi predmeta, a to uključuje rad svih kustosa, voditelja zbirk.

Nadalje, za sve predmete kojima je kao oblik nabave upisana *konfiskacija* ili kao njezin izvor *KOMZA* potrebno je detaljno istražiti dokumente pohranjene u Hrvatskome državnom arhivu. Radi pouzdanosti podataka poželjno bi bilo kopije tih dokumenata pohraniti u sekundarnoj dokumentaciji, evidentirati ih i povezati sa zapisima o predmetu.

Za predmete koji su preuzeti od Grada ili Arhiva u utemeljiteljskoj fazi te za predmete koji su u Muzej pristigli nakon *Kulturno-historijske izložbe grada Zagreba* 1925. godine ili na drugi etički neupitan način potrebno je također istražiti i utvrditi jesu li darovani ili kupljeni, unijeti točan način nabave te ih tako dodatno izdvojiti od etički upitnih preuzimanja.

Najproblematičniji je oblik nabave onaj koji je nepoznat, a definiran je pojmom

zatečeno u muzeju. Iako taj pojam možda i nije najbolje rješenje, značenje je vrlo jasno. Postupci digitalizacije muzejske dokumentacije trebali bi smanjiti postotak građe kojoj je upisan taj način nabave, kao i projekti koji istražuju povijest Muzeja i povijest predmeta.

Postupci koji mogu doprinijeti otkrivanju provenijencije muzejskih predmeta jesu pretraživanje recentno digitalizirane dokumentacije, detaljno fotografiranje muzejskih predmeta kojima je način nabave etički upitan i istraživanje eventualno pronađenih oznaka i zapisa na predmetima. I na kraju, nužno je sustavno pretražiti sve prostore i lokacije Muzeja, dokumentaciju kolega prethodnika, prikupiti arhiv, registratore, pregledati i odabratи dokumente, osmislati sustav u kojemu će se dokumenti opisati, digitalizirati i povezati s podatcima o muzejskim predmetima. To je složen proces koji zahtijeva stalnu suradnju kolega, pomoć stručnih suradnika i dugoročnu financijsku potporu.

BILJEŠKE

¹ Žarka Vujić, „Kvaliteta i politika sabiranja“, *Informatica Museologica* 33, br. 3/4 (2002): 135.

² Isto.

³ Ivo Maroević, *Uvod u muzeologiju* (Zagreb: Zavod za informacijske studije, 1993), 120.

⁴ Peter Van Mensch, „Strukturalni pristup muzeologiji“, *Informatica Museologica* 19, br. 1/2 (1988): 99–103, <https://hrcak.srce.hr/file/214062> (pristupljeno 24. lipnja 2024.).

⁵ Hrvatski sabor, „Zakon o muzejima“, 29. lipnja 2018., *Narodne novine* 61/2018, čl. 9.

⁶ Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, „Pravilnik o stručnim i tehničkim standardima za osnivanje i određivanje vrste muzeja, za njihov rad te za smještaj i čuvanje muzejske građe i muzejske dokumentacije“, 5. prosinca 2023., *Narodne novine* 150/2023, čl. 13.

⁷ Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, „Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja dokumentacije o muzejskoj građi i muzejskoj djelatnosti te načinu ostvarivanja uvida u muzejsku građu i dokumentaciju“, 15. veljače 2023., *Narodne novine* 21/2023, čl. 7.

⁸ Isto, prilog.

⁹ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, „Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi“, 29. srpnja 2002., *Narodne novine* 108/2002, čl. 8.

¹⁰ „Dokumentacija i klasifikacija muzejskih i galerijskih predmeta“, *Muzeologija* 25 (1987): 82, <https://hrcak.srce.hr/95072> (pristupljeno 27. lipnja 2024.).

¹¹ Odjel dokumentacije Muzeja grada Zagreba (dalje: Odjel dokumentacije MGZ-a), *Iskaz predmeta Muzeja slobodnog i kraljevskog glavnog grada Zagreba*, 1907.

¹² U 18. bilješci navodi se podatak da se u najstarijoj inventarnoj knjizi nalazi rubrika o tome „kada i kako je [muzejski predmet] dospio u muzej“. Jelena Balog Vojak i Zdenka Šinkić, *Priručnik za oblikovanje podataka za osnovne elemente opisa povijesnih zbirk* (Zagreb: Hrvatski povijesni muzej, 2016), 24.

¹³ Damodar Frlan, prev., *Etički kodeks za muzeje* (Sarajevo i Zagreb: Udruženje ICOM – Nacionalni komitet Bosne i Hercegovine i Hrvatski nacionalni komitet ICOM-a, 2007), 3, <http://www.icom-croatia.hr/wp-content/uploads/2011/11/Eticky-kodeks-za-muzeje.pdf> (pristupljeno 27. lipnja 2024.).

¹⁴ Preuzeta Zbirka nije cjelovita. U razgovoru s Jerolimovim sinom Hrvojem Malinarom saznali smo da je majka Vera vrednija, zlatna odličja dala pretopiti kako bi prehranila obitelj nakon što je ostala bez supruga i cjelokupne imovine. Dio Zbirke koji se odnosio na odličja Nezavisne Države Hrvatske Jerolim je, želeći izbjegći moguću opasnost, dao svojem bratiću i kolezionaru Veljku Malinaru. S gospodinom Hrvojem vođen je razgovor 17. srpnja 2024. godine u njegovoj kući u Samoboru.

¹⁵ Odjel dokumentacije MGZ-a, inventarna knjiga Muzeja grada Zagreba, sv. 2 i 3.

¹⁶ U Malinarovoj knjigovežnici uvezane su prve inventarne knjige za inventar kulturno-povijesne građe, Fototeku i knjižnicu Muzeja, a s upisima u

njih započelo se iste, 1943. godine. Kartoni za fotografije služili su za umetanje i pohranu fotografija iz Fototeke.

¹⁷ Odjel dokumentacije MGZ-a, urudžbena knjiga 1942. – 1951.

¹⁸ Odjel dokumentacije MGZ-a, „Izjava o donaciji Zbirke ordena Jerolima Malinara“, 16. ožujka 2020.

¹⁹ Isto.

²⁰ Muzej grada Zagreba, „Laszowski – utemeljitelj: Kako sam sabirao predmete?“, <https://laszowski.com/6-kako-sam-sabirao-predmete/> (pristupljeno 12. srpnja 2024.).

²¹ Odjel dokumentacije MGZ-a, *Iskaz predmeta*, predmetni kartoni BHZ.

²² Dajana Batinić, „Dokumentacija Muzeja grada Zagreba u utemeljiteljskoj fazi od 1907. do 1926. godine“, *Informatica Museologica* 41, br. 1/4 (2010): 131, <https://hrcak.srce.hr/134411> (pristupljeno 12. srpnja 2024.).

²³ Odjel dokumentacije MGZ-a, Predmetni kartoni BHZ.

²⁴ U inventarnoj knjizi Muzeja grada Zagreba zabilježeno je da je 489 predmeta pristiglo preuzimanjem s *Kulturno-historijske izložbe grada Zagreba*, a za četiri predmeta navedeno je da su dar Priređivačkog odbora.

²⁵ „Bilješke“, *Narodna starina* 7, br. 16 (1928): 113.

²⁶ Odjel dokumentacije MGZ-a, „Dopis Predsjedništvu Gradskog poglavarstva“, 12. svibnja 1943.

²⁷ Odjel dokumentacije MGZ-a, inventarna knjiga, sv. 1.

²⁸ Prva kartoteka muzejskih predmeta koja je nastala u utemeljiteljskom razdoblju i pod upravom Emilija Laszowskog i Družbe *Braća Hrvatskoga Zmaja* u Muzeju grada Zagreba nazvana je BHZ kartoteka, a kartoni na kojima su upisani detaljni podatci o predmetima predmetni kartoni BHZ.

²⁹ Komisija za sakupljanje i očuvanje kulturnih spomenika i starina započela je s radom 5. lipnja 1945. godine. Članovi KOMZA-e na području Zagreba bili su muzealci, konzervatori i knjižničari, a popisivali su i zbrinjavali umjetnine iz sekvestiranih i konfisciranih prostora i privatnih zbirk, kulturno-povijesne i umjetničke predmete te knjižnu građu. Vidi: Iva Pasini Tržec, „Osnu-

tak, organizacijski ustroj i djelovanje Komisije za sakupljanje i očuvanje kulturnih spomenika i starina“, *Peristil* 62 (2019): 123–138, <https://hrcak.srce.hr/239560> (pristupljeno 19. srpnja 2024.).

CONFISCATED/RETURNED/ DONATED – THE IMPORTANCE OF MUSEUM DOCUMENTATION

Collecting objects, research, documenting knowledge and interpreting museum objects often take precedence in museums over researching the ownership and provenance of museum objects. The method of acquisition is a key piece

of information for provenance research and has been recorded in the records of the Zagreb City Museum since its establishment. Based on the Jerolim Malinar Decorations Collection, which was confiscated and handed over to the Zagreb City Museum in 1947 – only to be returned to its rightful owners after a lengthy court process, who then donated it to the museum – the available data has been analysed with a particular focus on documenting acquisition methods and sources. Furthermore, issues surrounding the (in)consistency of entries in the digital database have been addressed, along with previous efforts and future endeavours necessary to ensure museum records become a more relevant source of information.